

Anyám tyúkjá (1)-(2)

DIGITÁLIS TYÚK

OKTATÁSI PROJEKT

Vörösmarty Mihály:

A vén cigány

A 'DIGITÁLIS TYÚK' OKTATÁSI PROJEKTRŐL

Az Örkény Színház 2014-ben mutatta be „a magyar irodalom kötelező verseit” megszólaltató *Anyám tyúkjá (1)*, majd 2017-ben az *Anyám tyúkjá (2)* című előadást. Mindkét produkció évek óta repertoáron van, a siker azt mutatja, hogy a közönség szeret ebben a formában találkozni a jól ismert versekkel.

A Digitális tyúk akkor bújott ki a tojásból, amikor Magyarországon a COVID-19 vírus miatt elindult „a tantermen kívüli, digitális munkarendű oktatás”, és megnőtt az igény az online mozgósítható tanulási lehetőségek iránt.

A Digitális tyúk “válogat a kendermagban”: felcsippent egyet-egyét a két előadásban elhangzó mintegy 150 vers közül, mi pedig felidézzük a vershez kapcsolódó olvasási élményeinket, és ismét ránézünk a színpadi törtémesre...

A színházi élmény megidézéséhez a két előadás premierjén rögzített, egykamerás felvételeket használjuk, amelyek eredetileg a színház archívuma számára készültek, és természetesen nem vetekedhetnek egy profi színházi közvetítés technikai színvonalával. Az élő színpad varázsával sem vehetik fel a versenyt. A játék, a gondolkodás során tehát mozgósítjuk a színházi emlékeket. És persze a képzeletünket, ami nélkül a színház sem tudna hatni ránk soha.

HOGY ÉL A VERS A SZÍNPADON?

Várad Szabolcs költő, a két produkció verseinek válogatója a Magyar tanárok Egyesülete és az Örkény Színház közösen megrendezett konferenciáján¹ [Hogy él a vers a színpadon?](#) címmel tartott előadást. Ezt a címet vesszük kölcsön, és az ő gondolatmenetét használjuk sorvezetőnek, amikor egy-egy vershez közelítünk.

Az *Anyám tyúkjá (1.)* és az *Anyám tyúkjá (2.)* két önálló színdarab, amelyeknek – ahogy Várad Szabolcs fogalmaz – a párbeszédbe elegyedő versek a szereplői. Az egy-egy láncolatra felfűződő versek egymással folytatott beszélgetését természetesen csak a színházba látogató néző tudja meghallgatni. A szemeztetéssel azonban megpróbálunk néhány versszereplőnek külön-külön is mélyen a szemébe nézni...

¹ A konferenciáról bővebben: [>>> A színház iskolája 3](#)

VÖRÖSMARTY MIHÁLY

A VÉN CIGÁNY

Húzd rá cigány, megittad az árát,
Ne lógasd a lábadat hiába;
Mit ér a gond kenyéren és vizen,
Tölts hozzá bort a rideg kupába.
Mindig így volt e világi élet,
Egyszer fázott, másszor lánggal égett;
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Véred forrjon mint az örvény árja,
Rendüljön meg a velő agyadban,
Szemed égjen mint az üstökös láng,
Húrod zengjen vérszél szilajabban,
És keményen mint a jég verése,
Odalett az emberek vetése.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Tanulj dalt a zengő zivatartól,
Mint nyög, ordít, jajgat, sír és bömböl,
Fákat tép ki és hajókat tördel,
Életet fojt, vadat és embert öl;
Háború van most a nagy világban,
Isten sírja reszket a szent honban.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Kié volt ez elfojtott sohajtás,
Mi üvölt, sír e vad rohanatban,
Ki dörömböl az ég boltozatján,
Mi zokog mint malom a pokolban,
Hulló angyal, tört szív, örült lélek,
Vert hadak vagy vakmerő remények?
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Mintha újra hallanók a pusztán
A lázadt ember vad keserveit,
Gyilkos testvér botja zuhanását,
S az első árvák sirbeszédeit,
A keselynek szárnya csattogását,
Prometheusz halhatatlan kínját.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot:
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

A vak csillag, ez a nyomoru föld
Hadd forogjon keserű levében,
S annyi bűn, szenny s ábrándok dühétől
Tisztuljon meg a vihar hevében,
És hadd jöjjön el Noé bárkája,
Mely egy uj világot zár magába.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot:
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Húzd, de mégse, – hagyj békét a húrnak,
Lesz még egyszer ünnep a világon,
Majd ha elfárad a vész haragja,
S a viszály elvérzik a csatákon,
Akkor húzd meg újra lelkesedve,
Isteneknek teljék benne kedve.
Akkor vedd fel újra a vonót,
És derüljön zordon homlokod,
Szűd teljék meg az öröm borával,
Húzd, s ne gondolj a világ gondjával.

1854. július – augusztus (?)

ÖRKÉNY SZÍNHÁZ – IRAM

A **Digitális tyúk** projekt stábja:

Koncepció és szövegek: **HUDÁKY RITA**
Videó: **SZAKÁCS ESZTER**
Pedagógus konzulens: **IVÁNYI-SZABÓ RITA**
KODÁCSI BOGLÁRKA

<https://iram.orkenyszinhaz.hu/digitalistyuk/>

2020

A VERS SZÍNPADA – GONDOLKOZZ VELÜNK!

Mielőtt megnézed az *Anyám tyúkja (1)* premierjén készült felvételt, érdemes előzetesen is elmélyülni a szövegben. Hogyan elevenedik meg a vers a képzeleted színpadán?

Gondolatébresztőként [Várad Szabolcs Hogy él a vers a színpadon?](#) című esszejéből emelünk ki részleteket. A szöveget teljes egészében [ITT](#) olvashatod el.

1 'értelem és forma'

“Vita tárgya olykor, hogy mi jobb: olvasni a verset vagy hallgatni? Továbbá, hogy ha elmondják, elszavalják, mit kell benne hangsúlyozni: a formát vagy az ‘értelem’? Itt persze mindjárt az a kérdés is felmerül, hogy mi a vers értelme.” – [írja Várad Szabolcs. >>>](#)

“A költők rendszerint a formát hangsúlyozzák. Vagy mondjuk óvatosabban: hangsúlyozzák a formát. Ahogy olykor a szemükre vetik: kántálnak /.../ úgy tetszik, számukra az a vers legfőbb tartalma, hogy formája van” [>>>](#)

- Mit gondolsz Vörösmarty versének a formájáról és az értelméről?
- Összhangot vagy szembenállást érzékel az forma és az értelem (jelentés) között?
- A forma vagy az értelem ragadja meg inkább a figyelmedet az olvasáskor?

A kor egyik tekintélyes kritikusa, Gyulai Pál fenntartással fogadta és dagályosnak ítélte a verset, a népszerű színész, Egressy Gábor viszont rajongott érte, és szavalásával is népszerűsítette. “Egressy Gábor és Gyulai nézetkülönbsége legalábbis részben a költészet kétféle fölfogására vezethető vissza. A színész a szóbeli, Gyulai az írott kultúra felől közelített a szöveghez.” – írja Szegedy-Maszák Mihály.

- Szerinted mi a magyarázata ennek? Miért lehetett vonzó a vers a színész számára, és mi okozhatta az irodalmár idegenkedését?

2 'indulatmenet'

“A versek szerkezetének megjelölésére Füst Milán az 'indulatmenet' szót használta. /.../ a crescendókat, decrescendókat figyelve a vers zenei leképezése sem tűnik lehetetlennek.” [>>>](#)

- Milyen A vén cigány “indulatmenete”? Hogyan kottáznád le, esetleg rajzolnád meg (vagy ábrázolnád más módon) a lélekben bejárt út íveit?

3 'mint a műfordító'

[A színész] “természetesen az ellenkező irányból, kívülről közelít a vershez.² Tevékenységét Babits [...] a műfordítóéhoz hasonlítja: úgy egyensúlyoz a vers zenéje és értelmi menete közt, mint a műfordító. Amit elveszít a vámon, azt megnyerheti a réven: a saját eszközeivel, a saját egyéniségéből végül is teljes, új műalkotást tud létrehozni, »amely – mondja Babits – nem azonos a költő művével, de nem is egészen idegen attól.«” >>>

- Tegyéél próbát ezzel a sorral: “Húzd, ki tudja meddig húzhatod”. Hányféle hangsúllyal, érzelmi töltéssel tudnád elmondani?
- Válassz versmondót az általad ismert színészek közül! Milyennek képzelnéd el az ő előadásában Vörösmarty versét? Az előadó személye hogyan befolyásolja, esetleg változtathatja meg a vers jelentését?

4 'a vers színpada'

“Némi túlzással azt mondhatnánk, a vers színpadán a szavak a szereplők, a cselekmény az egymáshoz való viszonyuk, konfliktusaik és egymásra találásaik, valamint – nem utolsó sorban – formába rendeződésük története. [...]

Babits [...] arról beszél, hogy a szavaló nemcsak olyan, mint a fordító, hanem olyan is, mint az illusztrátor: képet társít a szöveghez. Ahogy egy regény illusztrátora a szavakban megjelenített szereplők testi valóját mutatja meg, úgy a vers előadójának élő hangja, arckifejezése, mozdulatai is mást tudnak és mást kénytelenek megfogni a valóságból, mint amit a költő a saját eszközeivel, a szavakkal létrehoz. »Mert más az érzés drámai oldala – mondja Babits –, mint a lírai: és az előadó, éppen eszközeinél fogva, akarva, nem akarva kényszerül ezt a drámai oldalt is kidomborítani.«” >>>

- Hozz példát a Babits által megírt jelenségre / arra, hogy a színész a hangjával, arckifejezésével, mozdulatával illusztrál!
- Válaszd ki a kedvenc részletedet, és próbáld többféleképpen előadni! Mi befolyásolja, hogy a versmondó milyen érzéseket társít egyes szövegrészekhez?
- Hányféleképpen mondható el a refrén? Lehetségesnek tartod, hogy egy színész megváltoztassa a refrének megszokott hangsúlyát, előadásmódját? Ha igen, minek hatására?

„Egy ilyen színházi este pedig többek közt arról is szól, hogy a versnek – és itt megint Babitsra utalnék vissza – van drámai oldala is, a lírai mellett. Gyakran szól valakihez vagy akár valamihez, Orbán Ottó a magyar népdalhoz, Csokonai a reményhez, vagy éppen önmagát szólítja meg a költő, és persze az olvasót mindenképpen [...]” >>>

- A színpadon elhangzó versek tehát értelmezhetők rövid minidrámaként is. Milyen eszközökkel érheti el a színész, hogy a lírai szövegből drámai szöveg, kis jelenet váljék? Legyenek-e a versmondón kívül is színészek a színpadon? Kihez beszéljen a színész? Valakihez a színpadon? Önmagához? A közönséghez?

² A költőkkel szemben, akik – Várady Szabolcs elemzése szerint – saját verseik elmondása során gyakran inkább „belülről”, a forma felől építkeznek.

MIT MOND A TANÁR?

“Én ezt a verset azért szeretem, mert az öngyógyító dühöngés művészete, a kiolvadó biztosítékoké. Az ember jól kidühöngheti, kiörjöngheti magát vele, és benne. Segít sisteregni, a gózt kiereszteni. Fölforr és megtisztul általa és benne az ember. Ez a vers maga a katarzis.”

Ezekkel a mondatokkal kezdi elemzését a Magyar tanárok Egyesülete videójában Arató László, az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskola tanára.

https://youtu.be/_XjZUm7tZXs

MIT MOND A TUDOMÁNY?

Az alábbi válogatás csak egy kicsi idézetcsokor abból a rengeteg tanulmányból, ami a versről született.³

1 'a műfaj'

A *vén cigány* jelenetkerete egy kocsmai italozás, mulatozás helyzetét idézi fel, és vele a bordal műfajához kapcsolódik. Boldog Zoltán *A rontott bordal* című tanulmányában ír a versről:

“/.../ a vers már nem tud olyan bordallá válni, amelyet a versbeszélő a megszólított cigánytól kezdetben elvár. A megszólaló egyértelműen a borozáshoz rendeli a muzsikát, ez a refrénből is kiderül: »Szív és pohár tele búval, borral, / Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.« Amíg az írásbeliség szintjén a felütéssel és a bordalról történő beszéddel megidézhető a műfaj, addig a zeneiség, a szóbeliség, a folklór szintjén már nem működik. Hiszen a versbeli hang folyamatosan instruálja, oktatja a cigányt arra, miként kellene játszania, hogyan kellene átformálnia muzsikáját.”

“Az egymásra halmozódó megrázkódtató képek a bordal egyik fő funkciójaként számon tartott búfeledés helyett éppen a felszínre hozott fájdalom megnyilvánulásai lesznek.”

³ Források:

Boldog Zoltán: *A rontott bordal*

Gintli Tibor: *Kollokvialitás és pátoz*

Kappanyos András: *A vén cigány mint értelmiségi szerepmódel*

In: *A tizenkét legszebb magyar vers 10. A vén cigány*. Szerk. Fűzfa Balázs, Savaria University Press, Szombathely, 2012

Kabai Csaba: “Őrült” struktúra *A vén cigányban*. In *Kortárs 51. évf. 9. sz.*

Szegedy-Maszák Mihály: *A vén cigány*. In: *Irodalom II.*, Tankönyvkiadó, Budapest 1985

“A rontott, fájdalmakat felszínre hozó bordal sikerét éppen az bizonyítja, hogy hallgatójának elviselhetetlen. »Lesz még egyszer ünnep a világon« – jegyzi meg váratlan optimizmussal, miközben azt is jelzi: a cigány muzsikálta bordal egyelőre folytathatatlan – mind a hallgató vezényelte, mind pedig megszokott formájában.”

2 ‘vershelyzet’

Gintli Tibor:

/.../ “korántsem magától értetődő, hogy a vershelyzet nem konkrét, hanem teljes egészében metaforikus jellegű. Ha az előbbi változatnál maradunk, akkor a képzeletbeli szituációban a lírai én a sírva vigadó mulatozó szerepében jelenik meg. A cigányozás bevett szokása szerint az, aki húzatja a cigánnyal, folyamatosan instruálja is a zenészt. Ennek a rituális »cigányoktatásnak« az a célja, hogy a cigány a megrendelő kedve szerint húzza, azaz hangot adjon a muzsikáltató érzéseinek, kifejezze azokat a belső indulatait, melyeket átél. A cigányhoz intézett felszólítások így a beszélő belső világának közvetett kifejezésére hivatottak. Ebben az értelemben mindaz, amit a zenésznek mond, egyben önjellemzés is. A mulatás szituációja ebben a megközelítésben eleve az önmegszólításnak egyfajta közvetett változata.”

3 ‘szerkezet’

Kabai Csaba:

“így fest az egyes szakaszok hármasság tagolódása, a strófák vége felől indulva: refrén (a versszak legmasszívabb pontja, mert lexikálisan állandó, csak a különböző szakaszok ruházzák fel esetlegesen egy-egy új jelentésárnyalattal); gondolati mag (a refrén előtti két sor, amely az adott szakasz fő mondanivalóját foglalja magába); és a gondolati magot bevezető sorok, amelyek, /.../ mindig az előző versszak gondolati magja által meghatározottak, azokat mintegy kifejtik: a korábbi szakasz gondolati magjában fölvetett tartalmakat a következő versszak első négy sora bontja ki. Ez az anticipációs szerkesztés az 1–4. strófaig világosan kimutatható, majd a vers középpontja után, a héjszerkezet értelmében, az anticipációk helyére a retrospektív utalások kerülnek.”

4 ‘hangnem’

Gintli Tibor:

“a vers esztétikai hatásának egyik legfontosabb alkotóelemét éppen abban látom, hogy két, egymástól igencsak elütő hangnem egymás mellett szerepel a szövegben”

“a bejárat út, a beszédmód végleteinek indokolt és meggyőző egymás mellé illesztése teszi nagy hatásúvá a verset, a tragikus pátoz elszabadulását éppen ez a lefojtott, már-már laposnak, szinte közhelyesnek tetsző felütés készíti elő.”

“A hétköznapi, kollokvialis réteg a világméretű, mitikus események idején kívüli, profán időt, míg a pátozra hangolt nyelv a mitikus időrétegeket jeleníti meg: a pusztulás apokaliptikus idejét, valamint az egyetemes ünnep emelkedett, szakrális idejét.”

5 'szerepmodell'

Kappanyos András:

“A zenész-cigány jellegzetesen romantikus művész-metafora. Alakjában az a vonzó, hogy tehetségén és hangszerén kívül nincs semmije. Bár egzisztenciája a nóta mindenkor megrendelőjétől függ, létének magasabb síkján (azaz művészetében) teljesen szabad és független, nem kényszeríthető semmire, hiszen az életén kívül semmit sem lehet tőle elvenni.”

“A hegedűvonó bottá változása két értelemben lehetséges. Egyrészt a művész elvesztheti a kreativitását, másrészt (a külső körülmények megváltozása miatt) elvesztheti megélhetését. Mindkét verzió oda vezet, hogy elvesz a morális és esztétikai függetlenség, de megmarad az egzisztenciális kiszolgáltatottság, vagyis a refrénben említett bot nem csupán használhatatlanná vált vonó, hanem egyben koldusbot is. Az ismételt felszólítás tehát, hogy a művészi kreatitásnak utat kell engedni, a művészi alkotás etikáján kívül kétségtelenül a művész mindennapi egzisztenciáját, a megélhetés elvesztésének vagy ennél súlyosabb megpróbáltatásoknak a lehetőségét is felidézi.”

“A költemény interpretációs kísérleteinek legfőbb kérdése hagyományosan az alap-allegória megfejtésére irányul: kicsoda, mit jelent a vén cigány alakja? Hiszen ha a vén cigány maga a költő, akkor ki az őt megszólító beszélő? Eddigi gondolatmenetünk fényében világos válasz adódik: a két szereplő a művészi személyiség két összetevője, egyrészt a kreatív erő, másrészt a társadalmi (és biológiai) entitás, amely uralja az előbbit, de egyben kiszolgáltatott is neki. A vers szituációjában tehát a romantikus művész önnön kreativitását bíztatja, annak erejétől riad meg, majd azt csitítja, hogy várjon egy jobb világra, egy autentikusabb létre, amelyben majd valóban érdemes lesz megnyilvánulni.”

6 'refrén'

Szegedy-Maszák Mihály:

“A vén cigány olvasásakor mindig nagyobb valószínűséggel várjuk a tíz soros szakaszok négy soros refrénjét: a gépies ismétlődés, fokozódó ismétlődés egyre kegyetlenebbé teszi a sorokat. Az első öt szakasz tragikus jelentéssel ruházza föl a refrént.”

Gintli Tibor:

“A refrént erősödő indulati töltete, valamint a szinte kényszeresnek tetsző ismétlődés révén egyfajta extatikus önkívületet sugalló hatása teszi a versszakok szerves részévé.”

“A refrén szövege [az ünnep vízióját előrevetítő pátosz] jegyében alakul át, ami ahhoz vezet, hogy megszűnik elkülönülése az előtte álló soroktól. Az anaforikus helyzetű 'akkor' ismétlődése ugyancsak ennek az egységnek a kialakulását segíti elő. A „refrén” utolsó sora nem mulatásra hív fel, nem a feledés duhaj vágyának s nem is az önkínzó gúnynak a kifakadása, hanem ígéretként hangzik fel: az ünnep idejéből visszatekintve már végleg múlttá válik a világ egykori gondja.”

A VÉN CIGÁNY AZ ÖRKÉNY SZÍNPADÁN

A képre vagy az ikonra kattintva, illetve a link segítségével megnézheted a 2014-es bemutaton készült felvétel részletét, amelyen Pogány Judit mondja Vörösmarty Mihály versét.

<https://youtu.be/rXVaHvtsMvU>

A SZÍNPAD VERSE – GONDOLKOZZ VELÜNK!

“A versek többségét a költője biztosan nem így mondaná, és nem is ilyennek képzelte el. De azt eddig is tudtuk, hogy a vers annyiszor születik meg, ahányszor elolvassa egy-egy fogékony olvasó” – [írja Várady Szabolcs >>>](#)

- Hogyan hatott rád a versmondás? Okozott-e meglepetést? Milyen érzéseket támasztott benned?
- Milyen jelentést hordoz a színész személye, megjelenése, mozgása, testbeszéde?
- Kövesd nyomon a színész által megmutatott “indulatmenetet”! Hogyan értelmezi a verset a hangsúly, a hangerő, a tempó, a beszédmód?
- Milyen jelentést hordoz a színpadi környezet?

A SZÍNÉSZ NEME, ÉLETKORA... ÉS A LEGNEHEZEBB ÚT – GONDOLATOK A VERSMONDÁSRÓL

1 'színész és olvasó'

A vén cigány-t sokan tartják színészi adu ásznak, elmondása nagy indulatok kifejezésére, széles színészi eszköztár, formaérzék, zenei érzék megmutatására ad lehetőséget. A bravúrfeladat része, hogy a színész képes-e minden versszak végén új hangsúlyokkal elmondani, új érzelmi energiával feltölteni a hosszú, négy soros refrént.

Megírása után sokáig nehezen érthetőnek, követhetetlen logikájúnak, szinte örült gondolatrohanásnak tartották kritikusai a verset. Később tanulmányok sora bizonyította, hogy a A vén cigány egy fegyelmezetten szerkesztett, korát megelőző poétikai újításokkal élő szöveg, amely kiállja a szigorú elemzés próbáját is.

A bonyolult gondolati tartalom és az erőteljes indulatok ötvözése, egyidejű jelenléte miatt A vén cigány esetében tehát talán a szokásosnál is nagyobb a távolság a racionális jelentést

vizsgáló, a szövegben oda-vissza lépésekre is képes, időigényes olvasói befogadás és a színész által közvetített, a gondolati kontrollra kevésbé alkalmas, az érzelmekre annál inkább ható műélmény között.

2 'sem férfi, sem cigányzenész'

A bemutatón készült felvételen az intro után egy ütős hangszer csattanásait halljuk, a szélső függöny utolsó ledobását, egy árnyék még eltűnik. A vén cigány jelenetkeretére semmilyen elem nem utal: nincs kocsmá, nincs zenész, és nem csak mulató férfitársaság, de egyetlen férfi sincs a színen. Csupán egy nagymama-alkatú, ősz hajú asszony, Pogány Judit ül alacsony zsámolyon, egyedül a tornác előtt.

Vajon formabontó ötlet-e női előadóhoz társítani ezt a szöveget? Valószínűleg nem. A vén cigány tartalmát csak az köti férfi megszólalóhoz, hogy a cigánytól zenét rendelő kocsmá mulatozást hagyományosan férfiszereplőkkel képzeljük el. Ám ez a jelenetkeret, illetve a versbeszélő és a megszólított viszonya a leírt szövegben is elszakad a konkrét valóságától, és elemeltté, metaforikussá válik. A valódi téma: a világ állapota fölötti kétségbeesés és az ehhez kapcsolódó művészi kifejezésvágy a nemektől független érzés. A magányos színpadi helyzet és a női színész jelenléte tehát a megszólalás pillanatától kezdve a vers belső lényege felé irányítja a figyelmet azzal, hogy elszakad a vers felszínét formáló jelenetkezés realitásától.

3 'a kifejezés sűrűsége'

A színész fizikai valóságának másik fontos eleme, az életkor viszont a vers címe alapján valóban hozzátartozik a megjelenített alakhoz (és vele a beszélőhöz). A versbeli cigány "vén", és az Örkény előadásában is idős színész teszi a vers mögé emberi és művészi élettapasztalatát, hitelét.

A szélsőséges lelki állapotok, a feldúltság, a dühöngés színpadon könnyen csapnak át elidegenítő túlzásba, külsődlegességbe. Egy szenvedélyes vers távolságtartó elmondása viszont ironikus értelmezést adhat a szövegnek.

Pogány Judit a legnehezebb utat választja: úgy járja végig a szöveg indulati íveit, zenei, ritmikai váltásait, hogy teljes, belső hitelességre törekszik. Az ülő helyzetben elmondott sorok először mintha a már többször meggondolt gondolatok higgadt újramondásától indulnának, fokozatosan jut el az önhergelő indulat a vers felénél (pontosan a híres "Mi zokog mint malom a pokolban?" kulcsmondatnál) történő felállásig. A szövegmondás hol befelé fordul, hol nyíltan a közönségnek szól, hol megállás, hol járkálás dinamizálja. A testbeszéd is feszültséget kommunikál, a jobb kéz néha erőteljes gesztusokat tesz, a párkányra üt, miközben a bal kéz a zsebbe süllyesztve mozdulatlan marad. A "húzd" szóhoz hullámokban erősödő nyomatókiosztó mozdulatok társulnak, egészen az utolsó versszak első szavára helyezett csúcspontig. Ezt azonban megelőzi a befejező fordulat előkészítése, amely elvezet a megtisztulás, a majdani ünnep reményének kimondásához. A fordulat ("de mégse") pillanatában a színész újra leül, visszatér a kezdőpozícióhoz, és ezzel keretbe helyezi a verset. Az utolsó szakasz emelkedettségét így a vers elejének rezignációja színezi át.

Hudáky Rita